

Några släkter från 1600-1800-talen i Kiladalen med omnejd med en relation till Bergshammar

Baltzar Hoffler, porträttmålare från Bergshammars by, gården Torp, dess hustomt är nr 5 på kartan¹ över del av Bergshammars by 1813

Innehåll

Bakgrund	2
Slakten Schepner	2
Slakten Hoffler	4
Slakten Ramklou	6
Slakterna Wiman, Warnstedt och Hellberg.....	6
Prosten Pihl	8
Bilagor med släktträd	10
Kommentarer och referenser.....	14

Bakgrund

Under mitt botaniserande i kyrkböcker, lantmäteriförrättningar, digitaliserade tidningar m.m. har jag stött på några släkter som jag kommit att intressera mig särskilt för av olika anledningar. I detta dokument har jag försökt sammanfatta information av varierande slag rörande några personer ur dessa släkter. Gemensamt för dem alla är att det finns kopplingar i varierande grad till min hembygdsförsamling Bergshammar.

Slakten Schepner

Abraham Schepner föddes 1681 troligen i Lunda. 1722 är han Löjtnant vid Närkes och Värmlands tremänningsinfanteriregemente. Tremänningsregementen eller tremänningar kallades en del av de reservtrupper som sattes upp under stora nordiska kriget 1700-1721². Abrahams efternamn är troligen taget efter gården Skepplinge i Lunda. Jag har inte hittat någon notering om att han verkligen deltog i kriget. Han bor dock först på den närliggande gården Fröberga i Lunda med hustrun Margareta Wigelstierna³ från Säby i Frustuna. 1723 föds sonen Erik Gabriel, 1725 dottern Elisabet Sofia och 1727 dottern Britta Katarina. Britta Katarina föddes dock på Dalby i Bettna socken⁴ och det finns luckor i husförhåret för Lunda som tyder på att man bodde där en tid.

På Skepplinge har de två drängar, en piga och en amma. Vid första dotterns dop finns Margaretas syskon, kornetten Anders Wigelstierna från Tybble Östergård och jungfrun Hedvig Wigelstierna med som dopvittnen.

Margareta tillhörde den adliga ätten nr 1747 Wigelstierna och hennes far Erik Mattias Wiegel adlades 1704. Han dog dock i staden Wiehe i Sachsen efter att tidigare ha varit med om slag vid Halmstad, Lund och Landskrona. Han var gift tre gånger och Margaretas mor var hans andra gifte. Margareta hade 8 syskon där 5 bröder blev militärer. Ture avancerade till kornett men dog ogift i Solikamsk i Ryssland. Erik var korpral vid livregementet till häst och dog ogift under rysk fångenskap i Kasan.

I husförhörslängden för 1746-1767 finns familjen på Skepplinge.⁵ 1754 gifter sig sonen Erik Gabriel med Ulrika Katarina Ekfelt från Blacksta socken. De får två söner, Jakob Fredrik 1756 och Gustav Abraham 1757 men modern dör på julafton 1758. Dottern Britta Katarina flyttar 1748 till Ludgo och gifter sig med Gustaf Carlgren.

1756 gifter sig Elisabeth Sofia med porträttören Baltzar Hoffler från Torp i Bergshammar, se vidare om honom nedan.

1762 dör även Abraham, fem månader efter dottern Elisabeth Sofia och 1765 dör Erik Gabriel⁶ och dödsorsaken anges till "nimia vidi destillate potione correplus" som ungefär betyder "använt för mycket alkohol".

Hustrun flyttar efter makens död tillbaka till sin fädernegård i Frustuna där hennes bror då bor. Hon avlider 1768.

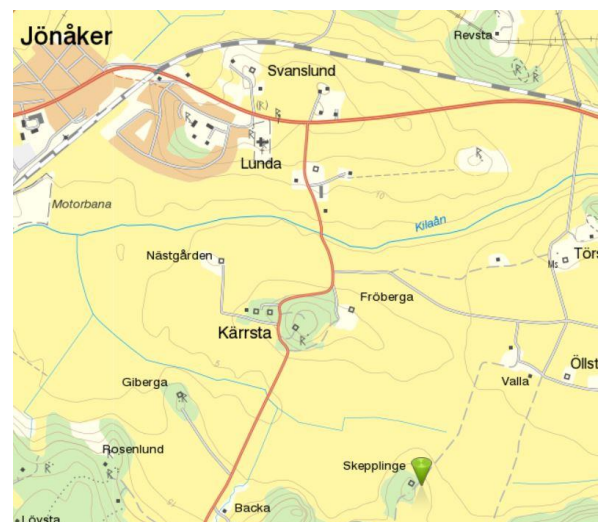
Baltzar Hoffler har målat av sina svärföräldrar Abraham och Margareta⁷ i olja. Tavlorna finns på Sörmlands museum.

Löjtnant Abraham Schepner
målad av Baltzar Hoffler

Margareta Wigelstierna
målad av Baltzar Hoffler

Skepplinge gård i Lunda 1693⁸

Skepplinge

Fröberga

Beträffande tavlorna med Löjtnant Schepner och hans hustru är min teori att det var beställningsjobb för Baltzar i början av 1750-talet som utfördes på Skepplinge och att han då blev bekant med dottern

i huset som han sedan gifte sig med 1756. Han har även avbildat flera andra personer ur släkten Wigelstierna⁹

Släkten Hoffler

Baltzar Hoffler, porträttmålaren, var född i Nyköping sannolikt 1720. Fadern hette också Baltzar Hoffler och var rådman i Nyköping. Enligt Prosten Pihls beskrivning av Nyköping¹⁰ var han även bagare och ålderman. Han blev byfogde 1720 och rådman 1744 och deltog i dessutom i flera riksdagar som Nyköpings representant. Han hade även anlagt ett lädergarveri i Nyköping. Han avled 1767 och är begravd i Nicolaikyrkan, grav nr 80 omedelbart innanför stora dörren.

Baltzar d.y. studerade för Olof Arenius¹¹ 1742 och företog en resa till Holland 1744 för att utbilda sig till porträttmålare. Han bodde på gården Torp i Bergshammar, som låg nedanför kyrkan, åtminstone från 1762 till sin död 1797. Han blev en förmögen man och ägde vid sin död Östergården, Torp och Nystugan samt Palstorp i Tuna. Bergshammars dödbok anger inget datum för begravning så det är inte säkert att han begravdes där, det kan vara i Nyköping.

Det finns ett 30-tal bevarade porträtt i svartkrita daterade 1740 på Nationalmuseum. Oljemålningar finns på Nordiska museet, bl.a. det självporträtt¹² som finns i inledningen av detta dokument. Sörmlands museum har också flera, förutom de på hans svärfar och svärmor omnämnda ovan, en med prosten Pihl och en med en okänd man som enligt min mening kan föreställa Baltzars hustrus bror Erik Gabriel.

Baltzar Hoffler och Elisabet Sophia Schepner får sonen Karl Adam 1762 men modern dör fem dagar senare.

Efter första hustruns död ingick Baltzar äktenskap med Anna Maria Forsman som var född 1740 i Mellösa Södermanland. De fick dottern Anna Lovisa född 1765. Hon blev dock knappt 8 år gammal.

Karl Adam uppfostrades en tid hos släkt i Norrköping, en bror till Baltzar Hoffler d.ä. Hiernymos, som var apotekare, vilket kan förklara att han själv valde detta yrke. En anteckning i husförhör säger att han återvänt från Stockholm 1785 efter avslutade prov.¹³ Han gifte sig 1787 med Maria Ulrika Ramclou, född på Gillberga i Råby och de fick dottern Sofia Elisabeth 1792. De bodde då på Mellangården¹⁴ i Bergshammar men 1796 flyttade familjen till Åsby i Stigtomta. Karl Adam Hoffler dog 1834 och hustrun 1837. Dottern gifte sig med änkemannen Carl Adam Nyman på Hermesta i Nykyrka socken 1833 men de flyttade till Åsby 1835 där Carl Adam dog 1860 och Sofia Elisabeth 1864. Hon och hennes föräldrar är begravda på Stigtomta kyrkogård medan Carl Adam kanske är begravd med första hustrun på Nykyrka kyrkogård. Hon hade avlidit redan 1830.

Karl Adam Hofflers gravvård på
Stigtomta kyrkogård

Foto: Barbro Stålheim

Carl Adam hade 1859 sålt egendomen Åsby till äldste sonen Karl Axel Nyman. En av hans döttrar Thomasine Nyman sålde ett antal Hofflertavlor m.m. till Sörmlands museum 1929 strax före sin död samma år. De antas ha gått i arv i släkten. Andra Hofflertavlor har hamnat på Nordiska museet via dödsboet efter Gustaf Nyman som var en kusin till Thomasine.

Släkten Ramklou

Maria Ulrika Ramklou, Karl Adam Hofflers hustru se ovan hade fyra syskon, alla födda på Gillberga i Råby.

Om brodern Karl född 1758 står det att han flyttade till Mellangården i Bergshammar 1797 men *ankom utan besked ifrån Stigtomta*. 1807 flyttade han till Nicolai *utan besked och lägenhetens innehavare säger sig bruka salighetsmedlen i Stigtomta*. Denne Ramklou var kronolänsman, ogift och kom tydligen tillbaka till Bergshammar för han bodde på Nilstorp från före 1826 till sin död 1829.

Brita Margareta Ramklou var tvillingssyster till Maria Ulrika. Hon var gift med Lars Gustaf Thunman och de bodde på Harsta i Stigtomta.

Deras dotter Ulrika Johanna föddes 1799 men enligt födelseboken är hon född i Bergshammar. Det framgår inte om det var hos Brita Margaretas bror Karl på Mellangården eller syster Maria Ulrika på Torp. De fick även en dotter Anna Charlotta född 1803 och hon gifte sig tobakshandlaren Daniel Henrik Tiselius, som var son till Fredrik Tiselius, som var komminister i Bergshammar. Dennes gravvård har en unik utformning och en framträdande plats nära klockstapeln på kyrkogården i Bergshammar, se bilden

Släkterna Wiman, Warnstedt och Hellberg

Karl Wiman föddes 1711 och kom till Skepplinge 1769 efter Schepner. Han kallas inspektör i husförhör och finns där till 1787 då han flyttar till Nyköping. Hans son Anders Wiman var vice häradshövding (borgmästare) och rådman samt ordförande i kämnärsrätten i Nyköping¹⁵. Från 1774 var han bosatt i 3:e kvarteret, 4:e stocken nr 8-9 i Nyköpings Västra församling. Enligt bouppteckning ägde han Kronorusthålet Hagby i Tuna och skatterusthålet Skepplinge i Lunda.

Johan Warnstedt var gift med **Maria Elisabet Törnbom** och ägde Åby Östergård vid storskiftet 1758 och var enligt skifteshandlingarna bokhållare. Han var uppbördscommissarie och kontrollör i Nyköping. Han ägde även Ekeby Östergård vid storskiftet 1757. Har skänkt en ljuskrona till Bergshammars kyrka 1774, nr 2 räknat från altaret. Han är begravd 1774 inne i Bergshammars kyrka; hustrun 1802. 1815 kom en förordning som förbjöd gravsättning inne i kyrkor.

Karl Wimans son **Anders Wiman** var gift med **Johanna Maria Warnstedt** som var dotter till Johan Warnstedt och Maria Elisabet Törnbom. Anders Wiman står som mantalsskrivare inflyttad från Tuna till Åby 1804. Vid storskiftet på Ekeby 1804 var han ägare av Ekeby Västergård.

Wimans får en dotter **Brita Katarina Wiman** som gifte sig med **Johan Hellberg d.ä.** som från 1823 till sin död 1834 var prost och kyrkoherde över Tuna, Bergshammar och Tunabergs församlingar. 1809 till 1823 tjänstgjorde han i Sköldinge. I Strängnäs stifts herdaminnen kan man läsa att han var stor och grov och väldigt korpulent, lär haft lust att leva gott vartill han som förmögen man haft riklig tillgång. Han bouppteckning motsäger inte detta, den tar (förutom allt annat) upp 400 kannor brännvin vilket motsvarar ca 1040 liter! Han ägde hela Åby Västergård och halva Åby Östergård.

Johan Hellberg d.ä. och hustrun fick en son Johan Hellberg d.y. född 1807 i Tunaberg som också valde prästbanan. 1823 kom han till Tuna med sina föräldrar från Sköldinge och blir där nådårspredikant efter faderns död. 1841-1844 bor han på Annerbäck i Tuna men flyttar 1845 till Hagby. 1846-1849 är han pastor och arrenderar Hagby som då ägs av komminister Gustaf Wimans änka i Västermo, Sofia Karolina Skagerström. Hon är ingift moster till Johan Hellberg d.y. Johan gifter sig 1846 med Maria Holmberg. 1849 flyttar de till Ottinge prästgård i Bergshammar.

Enligt en notis i Södertelge Tidning 1869-12-04 sökte han tjänst som komminister i Nyköpings västra och Nicolai församling. Enligt samma tidning 1870-02-5 skulle han hålla provpredikan i Nyköping den 24 april. Han fick tydligen inte denna tjänst. Han avled i Bergshammar på Åby 1878 dit han flyttat från Ottinge 1872.

Enligt Jönåkers Häradsrätts dombok 1872¹⁶ köpte han 1 mantal skatterusthållet no 57 Åby och hälften av kronoskattenbygget Brink för 10000 Riksdaler av sin syster Maria Catarina Hellberg. Enligt bouppteckningen hade Åby Östergård ärvts från modern och Åby Västergård inköpts, totalt taxeringsvärde 60000kr.

Johan Hellberg d.y. var gift med Hanna Maria Holmberg som var en handlingskraftig kvinna som fortsatte driva Åby efter makens död ända till 1908 varefter gården övergick i Lilly Hyldentongs ägor¹⁷. Hanna Holmberg var dock invecklad i flera rättsprocesser där hon hävdade sin rätt. Ett exempel är 1880¹⁸ där lantbrukaren Daniel Bergqvist på Ekeby stämt henne för att få 49 kronor för transport av virke till Nyköping. Hon kom inte till tinget så ärendet uppsköts till nästa ting. Uteblivande gav böter på 2 kronor som skulle delas lika mellan kronan och länsman Malmberg. Hon försökte få kommunala bidrag för avdikning av Kvarnmossen på Åby ägor vilket troligen avslogs men enligt notis i SvD 1889 tilldelades Åby av Kgl.m:ts odlingslånefond 13900 kr för avdikning och odling av vattensjuka mossmarker tillhörande egendomen¹⁹.

Hellbergs d.y. hade fyra barn. Sonen Johan Gustaf född 1847 dog dock redan i 10-årsåldern. Dottern Maria Elisabet född 1849 flyttade 1876 till Stockholm och blev gift Höijer. Dottern Hertha Katarina Hellberg född 1855 gifte sig med Erik Ludvig Berggren som var major i Vaxholm, se nedan om hans verksamhet i Vaxholm. De hade en dotter Ester, som fick en son Stig Wennerström, som blev en känd spion för Ryssland. Han dömdes 1964 till livstids straffarbete men frigavs 1974. Det fjärde barnet var en dotter Johanna Ester Hildegard som föddes 1865 men blev bara knappt ett år gammal.

En anledning till att Åby avyttrades 1908 kan ha att göra med den s.k. Rindöskandalen. som handlade om att kostnaden för byggande av kustartilleriets regementsbyggnader vid Vaxholm Oskar-Fredriksborg blev avsevärt dyrare än budgeterat. JK förordade åtal²⁰. Hanna Holmbergs dotters man Erik Ludvig Berggren var fortifikationsbefälhavare vid bygget som även omfattade fortifikationshuset på Kronudden i Vaxholm, en tänkt tjänstebostad. Han dömdes först till avsättning och att betala 173642 kr i skadeersättning²¹ men Högsta Domstolen sänkte straffet till att mista sitt ämbete ett år

och att betala 74160 kr²². Enligt uppgift talades det på sin tid i folkets mun om att "gumman i Åby" fick ikläda sig ganska stora utgifter för sin svärson för att dölja vissa "underslev"²³ som denne gjort sig skyldig till vid materialinköp för fortifikationens räkning.²⁴

När "gumman" avled 1917 var hon utfattig; bouppteckningen upptog en skuld på 2303 kr.

Hellbergs har en framträdande begravningsplats på Bergshammars kyrkogård i form av en gravkammare omedelbart väster om Kyrkan.

Prosten Pihl

Andreas Samuel Pihl, som finns avbildad på en målning utförd av Baltzar Hoffler, var en framstående person i Nyköpingsorten under 1700-talets första del. Hans bakgrund och levnadsbeskrivning finns väl dokumenterad i förordet till Pihls egen handskrift om Nyköping som i bearbetat skick finns i boken "Prosten Pihls beskrivning av Nyköping" som utgivits av Sörmlands museum²⁵. Några uppgifter hämtade därifrån återges här. Han var först regementspastor vid Södermanlands regemente som befann sig i Roslagen 1715 för försvar mot ryska anfall och han deltog i Karl XII anfall mot Norge 1716. Efter det beviljades han Stigtomta och Nykyrka pastorat som han tillträdde 1717. När ryssen anföll Nyköping i juli 1719 anslöt han sig med en samling bönder till försvarsstyrkan och "gjorde sig all möda" att övertala bönderna att stanna på sina poster vilket inte lyckades så bra. 1721 fick han ny tjänst som kyrkoherde över Nyköpings Östra församling och 1723 som prost för hela östra kontraktet. Han engagerade sig i fattigvård och ordning och reda i den kyrkliga verksamheten. Som byggherre såg han till att förse kyrkogården med nya murar och att reparera Svärta kyrka. Stenbro var pastorsboställe, det lät han upprusta men tyckte det låg för långt från "arbetsplatsen". 1724 hade han inköpt den s.k. Hofflerska tomten på Östra kyrkogatan som förefaller ha tjänat som avskrädesplats. Det var konstnären Baltzar Hofflers d.y. farmor Katarina Möller som sålde 7:e stocken för 452 daler kopparmynt.²⁶ Där lät han uppföra det som idag är Prosten Pihls gård och tillhör Östra församlingshemmet.

Pihl åtnjöt stort förtroende från sin omgivning och blev Nyköpings representant vid flera riksdagar. 1733 efterträdde han prosten Fors i Nyköpings Västra församling. Pihl var även vetenskapligt intresserad och ägnade sig särskilt åt solförmörkelsen 1734 och 1741 fick han äta frukost med Carl von Linné och diskutera växten *vattenstärka* som han hävdade att den i torr form var skadlig för hästar.

Utöver skriften om Nyköping finns flera andra skrifter utgivna av honom. Pihl avled i sitt hem 1752.

Porträttmålningen är enligt Sörmlands museums noteringar utförd av Hoffler 1744 vilket då är när han just återkommit efter sina studier i Holland. Tavlan kom i Sörmlands museums ägor 1929 efter ett köp från Thomasine Nyman på Åsby gård i Stigtomta. Det finns en viss släktbetingad relation mellan henne och konstnären Hoffler som kan förklara att hon hade målningen. Det är dock okänt hur länge målningen funnits på Åsby. Det verkar konstigt att Baltzar målade en tavla av Pihl som sedan behålls i släkten Hoffler. Enligt köpekontraktet²⁷ åtog sig Sörmlands länsmuseum att låta tillverka en kopia av Pihltavlan som skulle överlämnas till Nykyrka kyrka vid dess återinvigning 1929. En sådan tavla finns där idag. Den är målad av Nora von Samson-Himmelstierna Lundgren, då bosatt i Krokek. Museet betalade 300 kr för den 1931.

Kan det vara så att originalet funnits i Nykyrka kyrka tidigare men "räddats" av släkterna Hoffler/Nyman då kyrkan stod öde från 1814 till återinvigningen? 1796 till 1834 bodde Baltzar Hofflers son Karl Adam på Åsby och fram till 1864 sondottern Sofia Elisabet. Hon blev styvmor till Thomasine Nymans far Karl Axel.

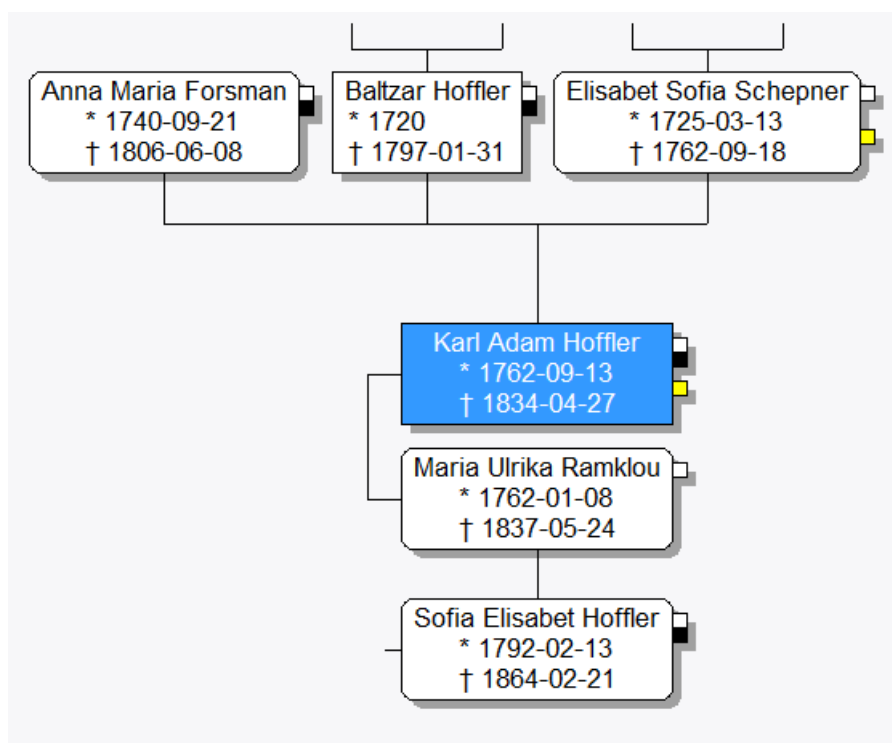
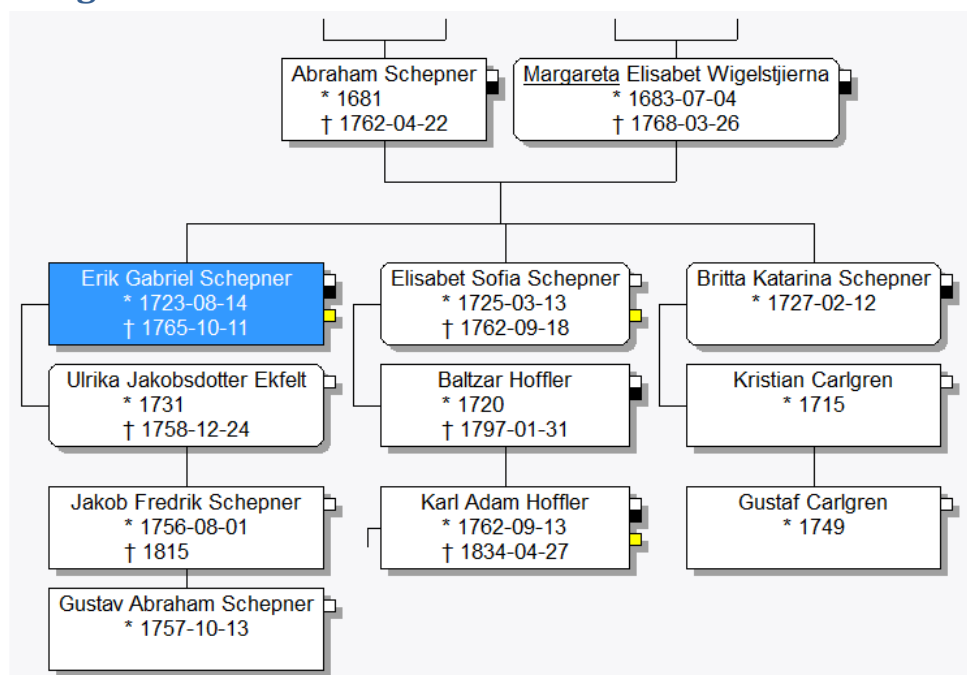

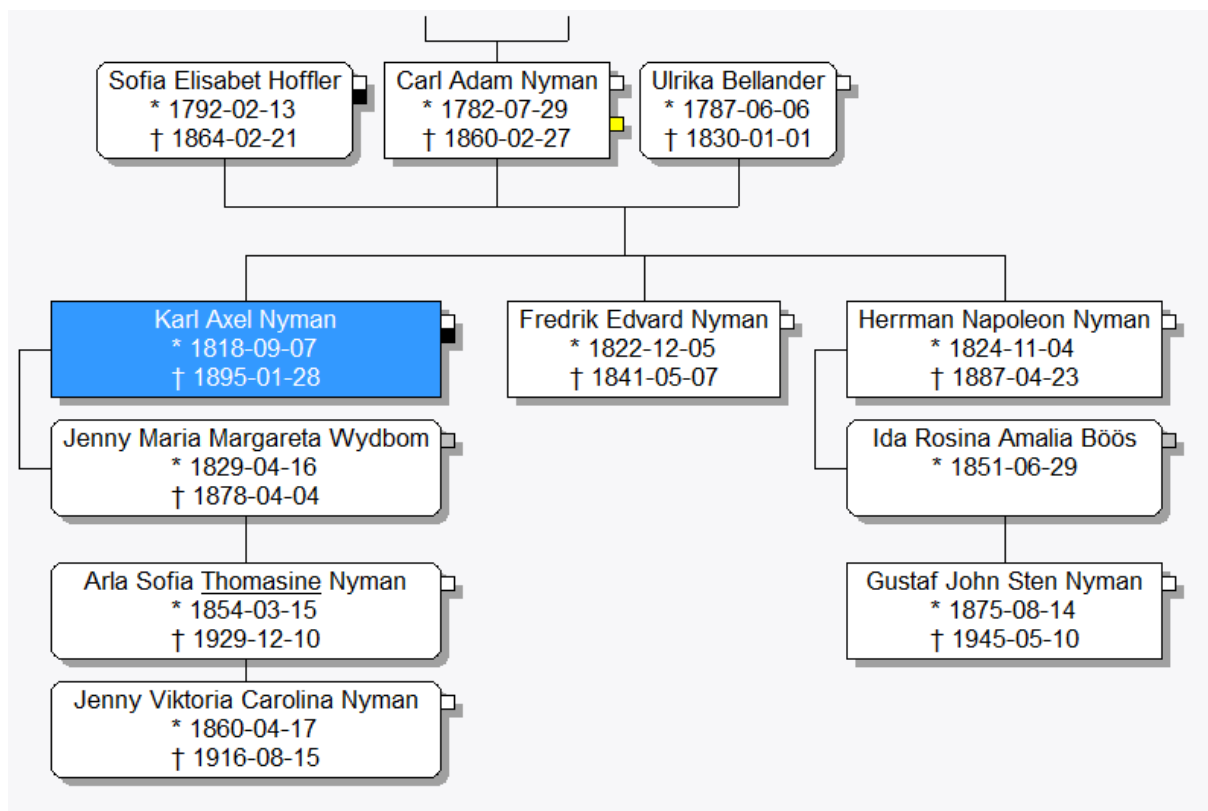
Prosten Pihl Original
målad av Baltzar
Hoffler

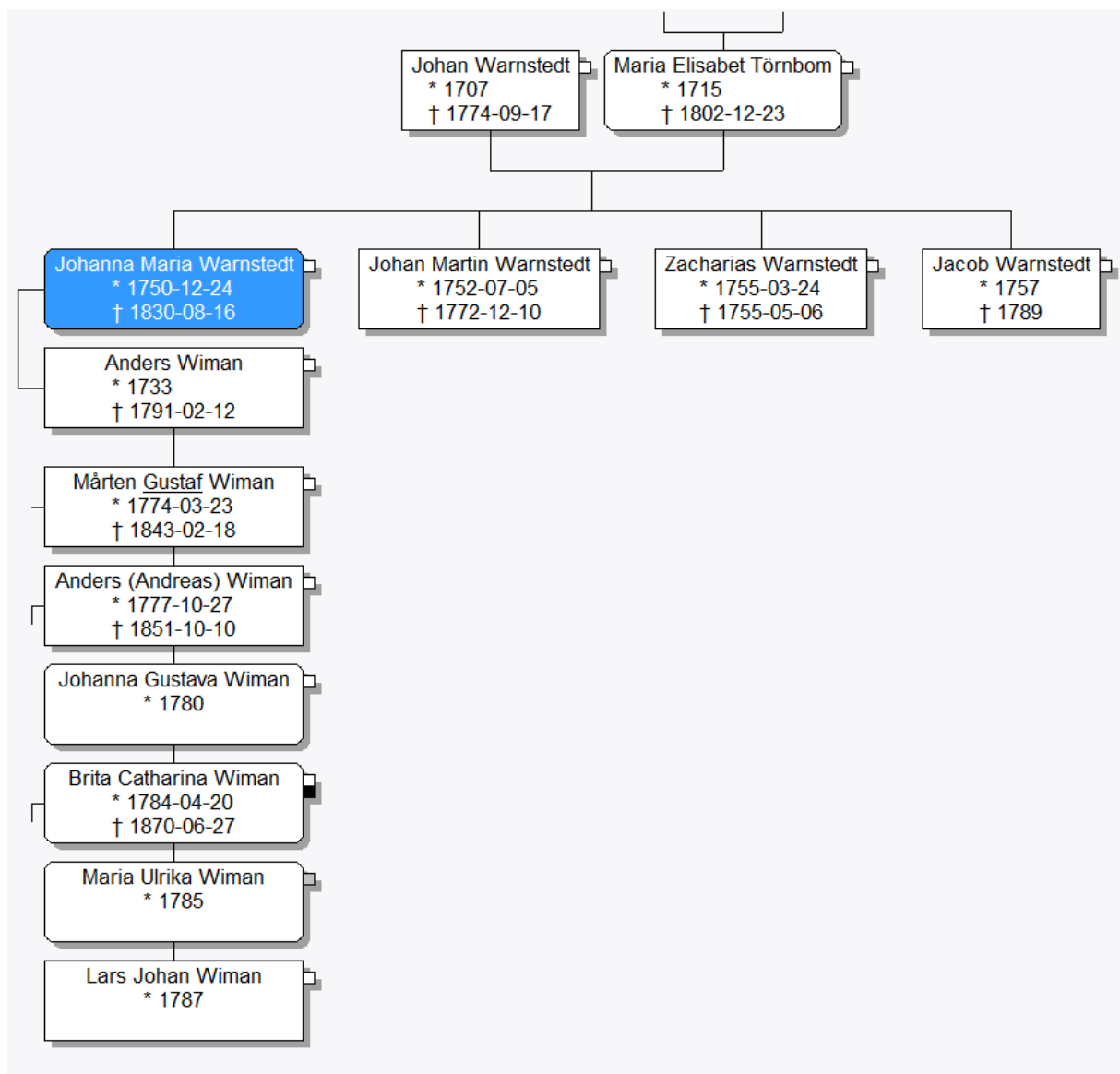

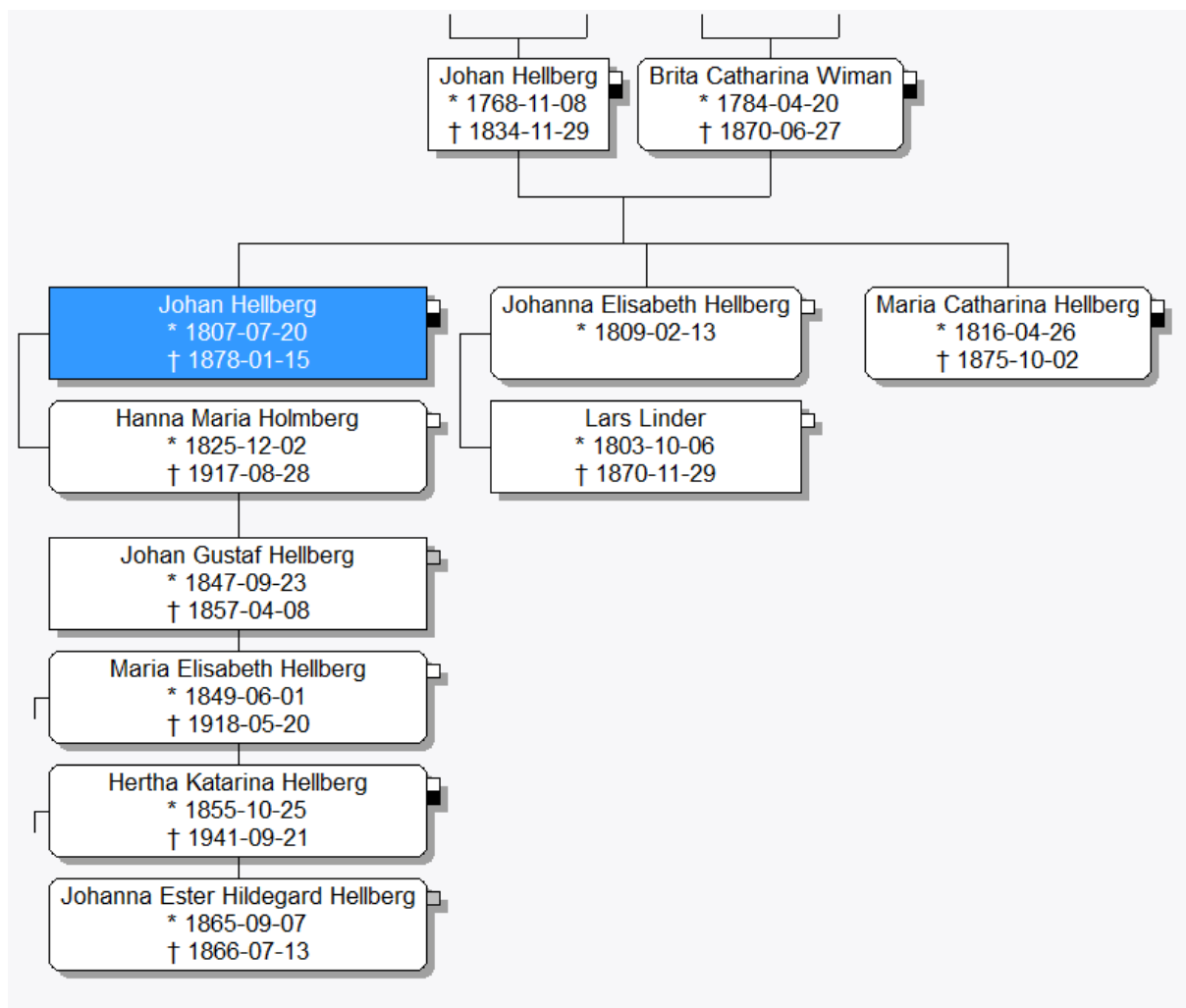
Prosten Pihl i Nykyrka kyrka
Kopia målad av Nora Lundgren
Foto via Jerker Rolander

Bilagor med släktträd

Några andra intressanta personer som varit verksamma i Bergshammar:

Johan Theophilus Nathorst, förste föreståndare Väderbrunns lantmannaskola

Robert Georgii, föreståndare för lantmannaskolan och kommunalt engagerad i Bergshammar

Lantmannaskolan finns beskriven i dokumentet "Historien om Väderbrunnsområdet" som finns tillgängligt via Bygdeband/Bergshammar

Kommentarer och referenser

- ¹ Lantmäteriets historiska kartor Delningsförrättning 1813 04-BER-39. 16 år efter Baltzar Hofflers död
- ² Wikipedia
- ³ Lunda (D) Al:1 (1722-1738) Bild 34 /sid 48
- ⁴ Bettna (D) C:1 (1688-1738) Bild 138 / sid 134
- ⁵ Lunda (D) Al:2 (1746-1767) Bild 97 / sid 89
- ⁶ Lunda (D) El:1 (1718-1831) Bild 132
- ⁷ Objekt SLM 5741 och SLM 5742
- ⁸ Lantmäteriets historiska kartor ägomätning 1683 04-LUN-8
- ⁹ Objekt SLM 5747 Mattias Wigel (Margareta Wigelstiernas far) och SLM 5748 Elisabet Appelbom(Mattias tredje hustru) Dessa är avmålningar av tidigare porträtt
- ¹⁰ Se även Studia Historica Upsaliensia Nyköping under frihetstiden, Borgare och byråkrater i den lokala politiken (1972)
- ¹¹ Olof Arenius svensk porträttmålare, 1700-1766
- ¹² Nordiska Museet Objekt 260925
- ¹³ Bergshammar (D) Al:3 (1783-1789) Bild 13 / sid 7 ”rediit Holmia 85 sinet testimonio”
- ¹⁴ Mellangården ägdes enligt bouppteckning 1778 av Zacharias Hoffler, bror till Baltzar Hoffler d.y. Denne var bagare och spannmålshandlare och bodde i Nyköping.
- ¹⁵ Hambolt
- ¹⁶ Jönåkers häradsrätt (D) Ala:102 (1872) Bild 3620
- ¹⁷ Hyldentongs verksamhet finns beskriven i *Historien om Åby* som finns tillgänglig via Bygdeband/Bergshammars Hembygdsförening
- ¹⁸ Jönåkers häradsrätt Ala:110 §21 Bild 2330
- ¹⁹ Svenska Dagbladet 1889-05-09 sid 2
- ²⁰ SvD 1907-03-19 sid 7
- ²¹ SvD 1909-01-28 sid 5
- ²² SvD 1909-10-15 sid 5
- ²³ *Underslev*, i äldre svenskt juridiskt språk benämning på brotten förskingring och trolöshet mot huvudman (Wikipedia)
- ²⁴ Ivar Annerbäck
- ²⁵ Sörmlands museum ISBN 978-91-87794-544
- ²⁶ Nyköpings kommuns bildarkiv
- ²⁷ Köpekontrakt 15 november 1929 Södermanlands länsmuseum SLM 5741-51